

використовувати свої повноваження всупереч та на шкоду клієнту, а по-друге, обсяг повноважень захисника залежить від особливостей його довірительних стосунків з особою, права та законні інтереси якої він представляє і захищає в адміністративному судочинстві.

Маймур Фелікс Федорович

доцент кафедри загальноправових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

Копанєва Дарія Євгенівна

студентка юридичного факультету

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МЕДІАЦІЯ ЯК ПОЗАСУДОВИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ

Питання вирішення публічно-правових спорів є дуже актуальним, бо стосується практично будь-якої людини. Конституційне право кожного громадянина на звернення до суду за захистом своїх прав і свобод, а також оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ст. 55 Конституції України) зумовлюють виділення основного способу вирішення публічно-правового спору – через суд.

Питання доцільності запровадження у національне законодавство медіації для врегулювання спорів висвітлюються у працях вітчизняних вчених, як-от В. Балуха, Г. Єрмоєнко, А. Лиско, О. Музи, В. Свириденка, Л. Юхтенка та ін.

Зі свого боку, перевірка законності рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень здійснюється адміністративним судом у процесі адміністративного судочинства, тобто шляхом розгляду і вирішення адміністративної справи (публічно-правового спору) між громадянином або юридичною особою та суб'єктом владних повноважень, які є сторонами з протилежними юридичними інтересами (ст. 2, 3 КАС України) [2].

Проте можливість оскарження у суді рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень є головним, але не єдиним способом захисту прав, свобод і законних інтересів приватних осіб у відносинах з державою. Що і зумовлює дослідження медіації як одного із альтернативних способів врегулювання адміністративних спорів.

Не викликає сумнівів, що ефективність функціонування судового оскарження (так само і результативність захисту прав) залежить від наявності у законодавстві засобів позасудового оскарження, завдяки яким фізичні і юридичні особи отримують можливість вирішити спір з органом управління, не звертаючись до суду.

Під медіацією (посередництвом) розуміють добровільний і конфіденційний процес вирішення будь-якого спору, в якому нейтральна третя особа допомагає сторонам досягнути домовленості (згоди) в їх суперечці шляхом переговорів [3, с. 16].

Особливості процедури медіації полягають, зокрема, у тому, що: участь сторін спору в процесі медіації є добровільною, медіатор – вільно обраний сторонами, а кожна із сторін має можливість у будь-який момент вийти з процесу; у медіації сторони самі виробляють і приймають рішення; медіація – це процес, в якому нічого не вирішується без згоди сторін спору; основна мета медіації – пошук порозуміння, тобто за допомогою посередника обговорюються різні шляхи вирішення конфлікту і спільно обирається варіант, який обидві сторони вважатимуть найкращим. Медіація дає змогу зберегти відносини на перспективу; ризик медіації мінімальний, оскільки кожна сторона в будь-який момент може відмовитися від продовження процесу переговорів; процес медіації відносно нетривалий та є економічно вигідним для сторін порівняно з судовою процедурою вирішення спору [4, с. 140].

Тобто медіація – це альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторін спору намагаються в рамках структурованого процесу самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їхнього спору за допомогою медіатора. Основними

завданнями процедури є вирішення спору шляхом досягнення взаємоприйняттого рішення; усунення шкоди спричиненої спором; запобігання поновленню конфлікту.

За твердженням І. Присяжнюка, медіаційна процедура ефективно застосовується у таких країнах, як Австрія, Англія, Німеччина, США, Франція тощо. Наприклад, в Англії та багатьох штатах Америки суддя уповноважений зобов'язати сторони брати участь у процесі медіації. У деяких судах США участь сторін у медіації є обов'язковою умовою призначення розгляду спору в суді, якщо медіація виявиться безуспішною [5, с. 68].

Заслуговує на увагу і та обставина, що сьогодні у США використовують медіацію не лише для вирішення правових спорів, а й у процесі примирення жертв і правопорушників [6, с. 21].

Законодавство України не забороняє застосовувати медіацію як спосіб альтернативного вирішення спорів у сферах цивільного, господарського, адміністративного судочинства і, навіть, при притягненні особи до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів невеликої тяжкості або необережне вчинення злочинів середньої тяжкості. Норми щодо примирення сторін спору або потерпілого з особою, що вчинила злочин (у тому числі за допомогою незалежного посередника – медіатора), містяться у галузевих процесуальних кодексах України [7, с. 94].

Проте, в Україні практика застосування альтернативних способів урегулювання спорів на сьогоднішній день не є поширеною, а їх система знаходиться на етапі формування. Вперше термін «медіація» у нашій державі закріплено у Законі України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 р.

Слід зауважити, що лише починаючи з 2012 р. можна спостерігати активізацію діяльності як суб'єктів законодавчої ініціативи – народних депутатів України, так і професійних спільнот медіаторів, окремих експертів у напрямку розробки та прийняття Закону України «Про медіацію». Протягом 2012–2019 років у Верховній Раді України було зареєстровано загалом вісім законопроектів, спрямованих на урегулювання процедури медіації, шість з яких так і не потрапили до порядку денного сесії та були зняті з розгляду.

Станом на сьогодні, Законопроект про медіацію № 3665 [8] було заслухано у сесійній залі Верховної Ради України 02.11.2016 р. та прийнято за основу, але за результатами другого читання 26.02.2019 р. проєкт відхилений.

Вважаємо, що Закон України «Про медіацію» має бути розроблений з урахуванням конституційних засад у сфері захисту прав і свобод осіб, а також існуючих міжнародних та європейських стандартів альтернативного вирішення спорів та медіації. Так, ч. 6 ст. 55 Конституції України [1] гарантує кожному право вибору будь-якого, не забороненого законом, засобу захисту своїх прав і свобод від порушень і протиправних посягань.

Отже, у контексті вирішення питань правового регулювання інституту медіації в Україні, слід акцентувати на важливості врахування сучасних світових тенденцій функціонування інституту медіації в зарубіжних країнах. Під медіацією (посередництвом) необхідно розуміти добровільний і конфіденційний процес вирішення будь-якого спору, в якому нейтральна третя особа допомагає сторонам досягнути домовленості (згоди) в їх суперечці шляхом переговорів. До переваг медіації можемо віднести: швидкість, конфіденційність та, як засвідчує загальна практика, високий ступінь результативності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV в редакції від 7.01.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.
3. Сало Л. Б., Сенюта І. Я., Хлібороб Н. Є., Школик А. М. Способи вирішення публічно-правових спорів з органами влади : практич. посіб. Дрогобич : Коло, 2009. 112 с.
4. Вікторчук М. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення судових спорів в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. Вип. 3. С. 168–177.
5. Присяжнюк І. Запровадження медіації як форми відновного правосуддя. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 2. С. 65–69.
6. Гайдук А. В. Проблеми законодавчого забезпечення медіа в Україні. *Часопис академії адвокатури України*. 2018. № 19. С. 1–4.
7. Яковлев В. В. Медіація в Україні: перспективи законодавчого урегулювання : зб. наук. праць Харків. націон. педагогічного ун-ту імені Г. С. Сковороди. Серія: Право. 2016. Вип. 25. С. 94–104.
8. Проєкт Закону про медіацію № 3665: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.